

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 38 (1397) 19 ВЕРАСНЯ 2018 г.

Спрэчнае і бяспрэчнае 17 верасня

17 верасня 1939 года згодна з савецкага-нямецкім пактам Молатава-Рыбентропа Чырвоная армія пераступіла межы Рэчы Паспалітай. Напад Савецкага Саюза ў Польшчы ацэнваеца адназначна негатыўна, як нож у плечы, для дзяржавы, якая на той час ваявала з гітлероўскай Германіяй. Аднак беларуская гісторыяграфія не так адназначна ацнівае гэтую падзею. На пытанні Юркі Ляшчинскага адказаў прафесар Валянцін Мазец з Інстытута гісторыі нацыянальной Акадэміі Навук у Менску.

- Што абазначае 17-га верасня для беларусаў, што - для паякай? Для беларусаў не толькі як нацы, але і як для дзяржавы?

Валянцін Мазец:

- Для беларусаў як дзяржавы найперш 17 верасня непарушна звязана з падзеямі 1921 года - заключнім Рыжскага міру. Менавіта тады без удзелу беларусаў, без удзелу якой-кольвец дэлегацыі ад дзвюх інстытуцый - і Рады БНР і Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь - без іх удзелу, быў заключаны Рыжскі мір. І там інтарэсы Беларусі як дзяржавы не былі ўлічаны. Проста частка тэрыторыі фармальна заставалася незалежнай і ўваходзіла ў склад СССР. Але ў БССР гэта фікцыя была, а не незалежнасць. Рэальнай самастойнасці БССР не мела, каб яна была, то тады б змаглі адбараніць тэрытарыяльную цэласнасць. Што самае паказальнае - калі ў 1919 годзе была маніфестам абвешчана Савецкая Сацыялістычнай Рэспубліка Беларусь, то тэрытарыяльна я азначаныя межы супадалі з межамі, якія вызначаліся ў 1918 годзе, калі абвішчалася Беларуская Народная Рэспубліка. І Урад БНР Ластоўскага і Урад Чарвякова безумоўна хацелі адстаяць тэрытарыяльную цэласнасць этнічнай Беларусі, дзяржаўнага ўтварэння, але іх праігравалі. Кіраунік расейскай дэлегацыі на перамоўах Чычэрін заявіў, што бела-

русаў дапускаць за перамоўны стол ні ў якім разе нельга, таму што яны сапсуюць усю падыхтаваную палітычную камбінацыю. Беларусаў як суб'ект міжнароднай палітыкі нікто пад увагу не браў. Таму для беларускай дзяржавы 17-га верасня было актам гісторычнай справядлівасці. А вось для звычайных людзей, якія жылі на гэтай тэрыторыі... І палякі, і непалякі, якія жылі на гэтай тэрыторыі, пасля гэтага ў значнай частцы сваёй у Заходній Беларусі зазналі рэпрэсіі, высылкі ў аддаленых раёнаў Савецкага Саюза, у Сібір і іншыя месцы.

- Польша і палякі ацніваюць адназначна адмоўна 17-га верасня, як падзел Польшчы паміж фашистыскай Германіяй і Савецкім Саюзам. Для беларусаў гэта не ёсьць такім адназначным, для беларусаў гэта было ёсё ж уз'яднанне ў адну дзяржаву.

- Гэта было сапраўды ўз'яднанне ў межах адной тэрыторыі. Я сам родам з Заходнім Беларусі, з-пад Ваўкавыска. А вось мае сабры, якія жылі з іншага боку мяжы, з-пад Койданава, прыкладам, яны расказвалі, што пасля 1921 года частка іх сям'і апынулася ў Польшчы, а частка па іншы бок мяжы - у Савецкай Беларусі. І каб схадзіць да сваякоў даводзілася даволі часта прасіць дазволу, гэта была прости недарэчнасць нейкай. У некаторых месцах атрымалася, што мяжа нават падзяліла вёскі на часткі лініяй мяжы.

- Ці межы сённяшніяй Беларусі былі б такім як цяпер, каб не было гэтага акту ўз'яднання ў 1939 годзе?

- Нельга абмякоўвацца толькі той падзеяй. Рэч у тым, што не трэба забывацца, што 17 верасня адбывалася ва ўмовах Другой сусветнай вайны. I

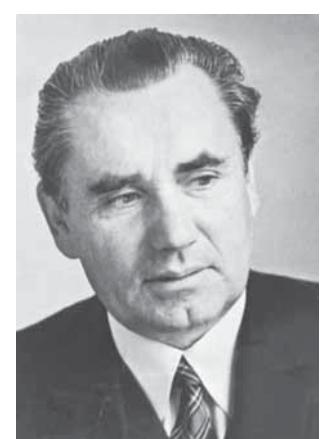
Беларускае Радойе Рацыя.

100 гадоў з дня нараджэння Фёдара Янкоўскага

Фёдар Міхайлавіч ЯНКОЎСКІ нарадзіўся 21 верасня 1918 года ў в. Клетнае Глускага раёна. Доктар філалагічных навук (1970), прафесар (1970), заслужаны дзеяч науки Беларусі (1972), сябтар Саюза беларускіх пісьменнікаў. Закончыў Рагачоўскі педагогічны тэхнікум (1936), Менскі настаўніцкі інстытут (1939), Гарадзенскі педагогічны інстытут (1948). Пасля заканчэння педагогічнага інстытута працаваў настаўнікам Буцавіцкай школы Менскага раёна. Удзельнік савецкага фінансавага вайны 1939-1940 гг. У Вялікую Айчынную вайну - разведчык, начальнік разведкі партызанскае атрада "Грозны" на Меншчыне. Быў цяжка паранены. Пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашистыскіх захопнікаў працаваў адказным сакратаром рэдакцыі глюскай раённай газеты "Сацыялістычнае вёска", настаўнікам

у Глускай сярэдняй школе, выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Радашковіцкай сярэдняй школе, вучыўся ў аспірантуры. З 1953 г. працаў выкладчыкам, у 1956-1982 гг. - загадчыкам кафедры беларускага мовазнаўства Менскага педагогічнага інстытута імя А.М. Горкага (цяпер імя М. Танка).

Друкаваўся з 1954 г. У кандыдацкай дысертациі "Глускія гаворкі" (1954) дэталёва апісаў фанетычную і марфалагічную сістэму глускіх гаворак, раслумачыў узікненне асобых дэялектычных рыс. Аўтар каля 300 навуковых прац у т.л. "Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы", "Дыялектычны слоўнік", "Крылатыя слова і афорызымы", "Пытанні культуры мовы", "Беларуское літаратурнае вымаўленне", "Гісторычна-граматыка беларускай мовы" і інш.

Выдаў кнігі навел, апавяданні, літаратурных мініацюр "Абрэзкі", "Прыпыніся на часіну", "І за горою паклансі", "Радасць і бол", "Само слова гаворыць". Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны 1 ступені, Чырвонай Зоркі, "Знак пашаны", медалямі.

Памёр у 1989 г.
Вікіпедыя.

Сустрэча Алены Анісім з актыўістамі Баранавіцкай арганізацыі ТБМ

Алена Анісім сустрэлася з актыўістамі Баранавіцкай арганізацыі ТБМ Алесям Мачульскім, Таццяной Кісель і старшынём Міколам Падгайскім

Падчас размовы спадар Мікола распавёў пра супрацу з іншымі грамадскімі арганізацыямі, агульныя мерапрыемствы на сядзібе ТБМ у Руціна. Ён перадаў ад аўтараў некалькі цікавых кніг у дар ТБМ. У сваю чаргу старшыня ТБМ папрасіла далучыцца да канкрэтнай справы па выданні буклетаў гісторыка-краязнаўчай тэматыкі, прымеркаваных да Еўрапейскіх гульняў, якія павінны адбыцца ў 2019 г. На Баранавічы былі перададзены таксама флаеры пра конкурс для маладых выканаўцаў "Заспявай", у якім наша арганізацыя выступае інфармацыйным партнёрам, а таксама часопіс "Верасень" № 18.

Наші кар.

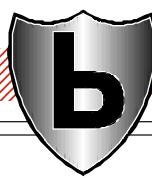
"Мова нанова" нарэшце і ў Лідзе

26 верасня а 18:00 у г. Лідзе, вул. Міцкевіча - 31 (Galler) распачнуць свае ўрокі бесплатныя курсы беларускай мовы "Мова нанова. Ліда".

Госці першага ўрока Глеб Лабадзенка, выкладчык курса "Мова нанова. Менск" і Ева Гілевіч адміністратар курса.

Запрашаюцца ўсе.

Пад радасныя аплады-
сменты ўладнікаў мы страцілі
галовы і адбіваемся ад бела-
рускай мовы, быццам ад нечага
страшнага і зусім не патрабнага. У штодзённай бегатні за-
таўклі сябе проблемамі і не
думае пра ейнае становішча і
дазваляем квэцаць у грязь, вы-
кідаем туу са сваёй галавы і
свядомасці. І яна, зацюпаная
мова, зразумела, не зможа вы-
трымаць падобнага хаяння і
стрываць, у галашэнні стане
хворай і кволай, з часам абяс-
сілена змарненне і растопчацца,
нібы выпілонуты стары акурак
пад ногамі.

Канаючы цяжка, тая
яшчэ часам паспадзяеца на
цвярозы розум і добрую нашу
душу, таму, чапляючыся за
жыццё, будзе кволенъка прабі-
ваца да нас і баязліва стукаца
ў заледзяnelыя халодныя шы-
бы.

- Вы мяне прыдышылі
і размалазілі рукамі і нагамі,
быццам непатрэбную!

- Ты нам, мілая сяброў-
ка, не нужна, - злосна кідаюць
её праз дзвёры, нават не да-
зволішь пераступіць парог.

- Чаму ж гэта?

- Січас все гавараць на
рускам... Пачытай прэсу ці па-
сядзі вечарок кала целіка.

- Але да чаго вы дой-
дзеце?

- Не тваё сабачча дзела!

Неяк жа жывём без цябе!

- Я выбілася з сіл і гі-
бею!.. - курчыща ў болях род-
ная мова. - Ну дапамажыце,
Богам малю, будзьце людзьмі!

- Січас всем холадна і
мы карчавеем! Фсё дзіка дара-
жэет, газ эканомім, нафту бера-
жом. Грыміт інфляцыя, прэміі
заразілі, дзенег не дают! - у
адказ чуе рэзкі, сіпата ад хола-
ду і пастаяннага недядання
голос. - Паэтаму січас не да-
мовы, у галаве адныя мыслі -
як бы выжыць!

- Адчыніце для мяне
сэрца, малю Богам!

- Пышла вон! Не займай
час, БТ пачало навіны.

Акінуць яе позіркам,
схуднелую і зусім дабітую,
прыгарбелую і знясіленую:

- Целагрэйку выкі-
нуць?

- Ватоўка мне не трэба,
яна з Усходу, і яе ненавіджу...
Дайце хоць стары кажух, нават
рваны ці пагрызены пацукамі!
- ад холаду яна трасеца і хукае
ў паветра, выціраючы колкую
намаразь з барады, моліць у
надзеі абдзіць у істот нешта
людское.

- Мы самі ходзім у
хфуфайках, - бурчаць масы, -
трываем, і всім да лампачкі,
нікто пра нас не думаець! А
ешо ламай голаву над тваімі
проблемамі.

І яна, няшчасная, па-
сунулася далей. У грудзях спі-
лым дыханнем булькацела хар-
ката, якая не праходзіла другі
месяц, драпала наждаком гор-
ла, халодны пот ад бясція пло-
ці змакрый патыліцу і рагозамі
казытая спіну. "Няўжо зноў
рванула ўверх жара? - трыво-
жна падумала яна. - Тады
яўна злягу. Трэба падшукаць
нейкую цёплую паветку альбо
копку сена пры дарозе, але пад
дрэвамі, каб не так працінаў

вецер, ды там прылегчы, бо да
народу не дастукаешся."

Ісці было цяжка. Пас-
ля ўчарашній густой завірухі
з парывістым ветрам вялікія
турбы выраўняліся з платамі,
дарогу занесла, і яна зусім не
бачна. Тут, падобна, яшчэ ні
разу нікто не прайшоў, толькі
каля нечыгай старога саду вы-
яўна выдзяляліся вялізныя
сляды прыблуднага сабакі, які
нізам жывата працягнуў за са-
бой вузеньку сцяжынку.
"Яшчэ не хапала, каб і яны
накінуліся на мене і пакусалі!"
Няшчасная спынілася кала но-
вага двухпавярховага асабняка
з белай цэглы, але не дабуда-
ванага, без вокнаў і дзвіярэй,
прысела на яшчэ не ўмураваны
настылья сходцы, роўні
выкладзенія з гладкага марс-
кага каменю. "Зіма са снегам, а
тут няма вокнаў, значыць, гас-
падар без грошей. Але ж улад-
нікі ўсё дзялаў прадумалі:
людзям няма калі займацца сва-
ёй мовай і лобіць мяне, не да-
таго, ім трэба штодзень забі-
ваць галаву няпростымі быта-
проблемамі і думаць пра тое,
каб недзе знайсці капелюк на
харч альбо нейкую збудаванку.
Вось у такіх штодзённых па-
трабах і пралятаюць адпушча-
ныя дзянькі, а жыць няма калі".

Знойдзенія два гады
назад пад копкай сена старыя
заношаныя валёнкі былі рва-
ныя і без галешаў, мокрыя зні-
зу, і снег ліпніў да іх як смар-
качы да шарецтага шаліка. Да
таго ж на правым тэлі падэшва
спераду адстала і пры кожным
кроку ён запай расшчэрана чэ-
рпаў снег, быццам тым карцом. Мароз моцна кусаўся за паль-
цы ног. Прыйнілася кала за-
росшай трысцем сажалкі з вы-
сокім берагам, напэўна, яе ня-
даўна выкапалі, нягнуткі паль-
цы нарвалі сухой леташній
асакі, затым, разуўшыся і бо-
сымі нагамі топчуцься па снезе,
праз вузенькія халавы запі-
хнула сухую траву на вусцілку
валёнак, разраўняла яе рукой
і прыкамічыла, каб было мяк-
чай знізу і не так стылі ногі.
Ніколі не дазваляла сабе не-
хайнасці што ў думках, тое і ў
адзенні, а тут заўважыла, што
яе аланавала сухое насенне
ваўчкоў: тоненікі ігліцы з
дву маўцістымі вусікамі гу-
ста абліялі крысы паліто, аса-
бліва наляпіўшыся на грудзі.
Да таго ж адзенне нейкае пака-
мечанае і моцна пакорчанае
знізу, таму яна выглядае збоку
ну дальбог старой бамжыхай.
Памацала світку - у поцемках
недзе вырваўся і згубіўся дру-
гі ніжні гузік.

"Ат, - нервова патупа-
цела на адным месцы каб неяк
сагрэць ногі, як тая бягуння на
стадыёне перад самымі стартамі,
- хто зараз пільна за мной ці-
куе? Каму я трэба? Уладнікі
дзіка асцерагаюцца, ледзь не
хрысціца, каб не чуць, нача-
льнікі, пачуўшы мяне, прыхо-
дзяць у дрыжкі і ўсё думаш-
так, як адкараскацца і загнаць
у цёмныя куткі. Засталіся сама-
хавярнія адраджэнцы з куль-
турнай інтэлігенцыяй і прос-
тыя масы... Галоўнае, каб на-
род не страціў сябе і не знік.
Выжыву я - застанецца ён,
прападу - загіне гэты люд!"

І зноў прыспешыла і
выблілася на дарогу.
- Што здарылася з вами, людзі, дзе ваш розум? - яна
бясільна апусціца на гнілу лаўку з трывамі паламанымі па-
рэнчынамі кала ганачка і пад-
курчыць пад сябе пасінелья ад
сцожы ногі, дастане з кішэні
старой сярмягі дзве таблеткі
аспірыну і глытне пілопі, за-
чарпніе сухой далонню снег і
зажуе, каб у роце не стаяла
гаркота.

- Нет указу сверху ціё
пускаць! - прызнаюцца смя-
лішчыя, - а ў нас дысцыпліна і
парадак.

- Баймі! - гавораць
цішчымі голосам і трошкі
больш мякка, прыхаваўшы
першапачатковую агрэсіў-
насць. - Застаўают у кварціры,
скажаць, што пусцілі на начлег
за дзеньгу, значыт, сдаеш в
арэнду жыллё, а дазволу на
падобную акцыю не атрымаў,
паперы на аформіў, падаткі не
ўплацілі. Улады, прасці за грубае
слова, хрен праведзёш, ані,
сабакі, научылісь красць міль-
ярды даляраў і сталі слішкам
хітрыя, как і все прахадзімцы.
Ані прыпруць мені к сцяне і
нож пад горла - гані штрафу
восем базовых за начлег!

- Нельга жыць такім
баязліўцамі! - яна яшчэ не
стравіла надзеі на чалавечую
дабрыню і міласць, - варта
застаўацца жалезнімі рыца-
рамі свайі радзімы, Вялікага
Княства Літоўскага, а то вас
заездзяць! - самотна папярэ-
джвае няшчасная і горка ўзды-
хае, адчуваючы блізкі канец
гэтаму народу, які стравіў свой
адметны твар і ператварыўся
у карэлую анучу на сметніцы
гісторыі.

- Не малісь, адстань! Не
падабаецца недабудаваная хал-
авы запіхнула сухую траву на вусцілку
валёнак, разраўняла яе рукой
і прыкамічыла, каб было мяк-
чай знізу і не так стылі ногі.
Ніколі не дазваляла сабе не-
хайнасці што ў думках, тое і ў
адзенні, а тут заўважыла, што
яе аланавала сухое насенне
ваўчкоў: тоненікі ігліцы з
дву маўцістымі вусікамі гу-
ста абліялі крысы паліто, аса-
бліва наляпіўшыся на грудзі.
Да таго ж адзенне нейкае пака-
мечанае і моцна пакорчанае
знізу, таму яна выглядае збоку
ну дальбог старой бамжыхай.
Памацала світку - у поцемках
недзе вырваўся і згубіўся дру-
гі ніжні гузік.

"Ат, - нервова патупа-
цела на адным месцы каб неяк
сагрэць ногі, як тая бягуння на
стадыёне перад самымі стартамі,
- хто зараз пільна за мной ці-
куе? Каму я трэба? Уладнікі
дзіка асцерагаюцца, ледзь не
хрысціца, каб не чуць, нача-
льнікі, пачуўшы мяне, прыходзя-
ць у дрыжкі і згубіўся дру-
гі ніжні гузік.

нуты нейкай страшнай начной
пачварай. Спыніўшыся і ска-
сабочыўшыся, зноў разулася і
затапталася босымі ногамі, каб
пальцамі глыбей занурыць у
мяккі снег, бо тады адразу па-
цяпле. Падняла правы валён-
ак і засунула руку проста ў
халаву. Яна хацела выдзэрці
зляжалую мокрую асаку, але
трава зблізілася ў трамбованы по-
сціл. Налуха прыляпіўшыся да
вусцілкі. Адчуўшы, што ей-
ныя спробы асуджаны на ня-
удачу, выбіла абутик аблакен
і ачысціла тэпаць ад тоўстага
наліпшага снегу, затым абар-
вала руку выпіраўшыся да
вусцілкі. Адчуўшы, што ей-
ныя спробы асуджаны на ня-
удачу, выбіла абутик аблакен
і ачысціла тэпаць ад тоўстага
наліпшага снегу, затым абар-
вала руку выпіраўшыся да
вусцілкі.

Яркая бела-чырвона-
белая хусцінка на галаве зблі-
лася і спаўзла на шыю, трыва-
ючыся толькі на адным завя-
заным вузле кала падбарodka,
густыя чорныя валасы рассы-
паліся па каўнерыку, і халадзі-
на грызла хахалок галавы і
мочкі вушэй, але на тое яна не
звязала анікай увагі. Божы-
ла неадольным жаданнем неяк
уцалец на сваёй замлі і за-
стаўца, запасці ў душы людзям,
каб у жывой форме існаваць
разам у бедах і радасцях. Няхай
з яе прадажнікі і адурэлія злы-
дні рагочуць, што, маўляў, пы-
льным мяшком выцятая, але ж
яна не здрадзіц сваім ідэалам.

- А душа? Ваша душа!

Няўжо яна заснula і навекі
мяне адцуралася?"

- Ха-ха-ха! Зараз душы
в Беларусі, штоў знала, ні ў
кога нету, - даводзяць ёй ня-
згодныя. - Мы выхаваныя на
циоры дыялектычнага мацир-
алізму, таму праваслаўныя ат-
исты і яшчэ січас всій страной
даляшэ строім сацыялізм. Нік-
такіх эзотэрыкіх падзеяў не
занімаюцца, патому что тупыя буржузы завя-
злі ў праблемах наляцеўшы з
АЗІІ мусульман-эмігрантаў, а
мы строім сацыялізм і каму-
нізм, хрен тут паймёш, но што-
та грахаем, свет не можэт ра-
забраться! Ну ўсё, досыць
тлумачыць, я і так ляпніў не-
шта лішнє, не варта было так
шчыраўца... Пышла вон, і не
нудзі пад акном, нам трэба
хочы выспацца і завтра апяць
укалываць! Нада зарабатыць
деньгу на аплату газу і энергії
на новых тарыфах!

Тут канчаткова прад-
манструем прыклад унутраны
занікне, як імгненна раствара-
еца кропелька капнутага да-
рагога хімічнага элементу ў па-
пойненай атрутай прафіцы.

які ноччу ломіца па назбі-
раныя баксы!

Як нідзе ў свеце, яна
апыненца ў парадакальнай
сітуацыі - выгнанай са што-
дзённага ўжытку, чужой, за-
цюпанай і непатрэбнай на сва-
ёй роднай замлі! У ролі асця-
рожнага канспіратара-падпо-
льшчыка, што не давярае і ба-
іцца атачэнія, каб здрадцы яе
не высачылі і не здзялі.

Іяна ў горкіх слязах
зінке, сыйдзе назаўсёды ў бес-
прастветныя чорныя далі, ад-
куль вяртнія больш не існуе.

Але вакол усё мяня-
еца. Пройдзе час, пралятуць
гады, вы разгледзіце наво-
кал, абудзіце і пасталеце, і тады
адчуце цяжкі душэўна смутак.
Унутраны болю. Бовыдзе, што
зінке, пралятуць, але зараз
нікога не хвалюе на гэтай халод-
най

лага дня, вы ачуваецеся, зразумееце, як вас адурлыі. Тады вы ў апошній надзеі зірнеце ў неба і шалёна закрычыце з апошніх сіл, молячы Господа вас не ператвараць у духоўны мёртвы труп, але будзе позна - прысуд вы ўжо падпісалі тады, калі адмовіліся ад сваёй маці-мовы! А разам з ім сталі круглай сіротай! Адзінокім пакутнікам, галодным, халодным пілігрымам без сваёй зямлі і душы. Без бацькі і маці, мовы і памяці, жыцця і будучыні.

У бяссонні пройдзе ночь, вы нават не прыляжаце на мокрую ад слёз падушку, затым задзымеце каля ложка свечку і, каб трошкі супакоіць знявеаную душу, пару разоў прагна нюхнене калечка вадарнага дыму ў жаданні адчуць наркатычнае ўздзейненне ладану, пасля заплаканым і з апухшым тварам ціха выйдзеце на вуліцу і, вяртаючы сваю свядомасць, больш пільна азірненесце навокал.

Тады ты вернешся ў суроўыя рэаліі. І што ўбачыш? Мяцсавыя жыхары раз'ехаліся і хто куды пазнікалі, пасля сябе пакінуўшы мёртвую зямлю і вялізныя пустыя палігоны, гарады змярцвелі і апусцелі, вёскі неўпрыкмет вымерлі. Да таго ж магілы продкаў змінчаныя, зраўнянныя з зямлём прыгнанымі трактарамі "Джон Дзір Русл" і мадэрнізаванымі бульдозерамі "Чэтра", крыжы і помнікі на іх спалены, каб ніхто не мог нават у памяці вярнуцца ў былое. Бацькаўшчына знікла, прастварылася, разам з панаехаўшымі чужынцамі ператварыўшыся ў халодную абыяканую магму. Радзіма памерла і сканала разам з мовай, бо родная зямля не можа жыць без штодзённага гаочага соку - сваёй мовы. Не, праўда, шэрэя замыгсаныя абшары захаваліся, але ж апустошаныя, дабітыя, рабураныя і раскрадзенныя, ужо без жыцця і духу. І ты на іх пустэльнік, нейкай бязглудзядзі мізэрная постасць. Дзівак безгалосы і сляпы, зусім адзін і нікому не патрэбны, як некалі нікому не была патрэбна мова, якая па тваёй віні сканала і згінула.

У шаленстве закруцішся на адным месцы, мітусліва верічы галавой і ўсё яшчэ не верачы сваім вачам і жадаочы змяніць ситуацыю, у якой апнуўся. "Але ж сапраўды ўсё нібыта наша, тое роднае, былое, ды не наша, нейкое брыдкае на смак і халоднае на ўспрыманне!" Ваколіцы застылі без салаўіных пошчакаў у густых бярозавых гаях, без звонкай веснавой песні жаўрукоў у чыстым небе, бо маленькія жаўрукі не застываюць над галавой і не акропваюць мелодыяй родныя прасторы; некуды прапалі шпакі, і не стрыгуць нябёсы сваімі крыламі лёгкія ластаўкі.

Мёртвае супакаенне і чорнае спусташэнне запанавалі на некалі квітнеючай зямлі. І толькі хмарамі кружыцаў у паветры, зачмиячы сонца, пражэрлівия чароды груганоў з доўгімі дзюбамі і па-звярынаму

вытрышчанымі вачымі. Яны ўжо даўно ўсё пераелі вакол сябе і зараз знемагалі з голаду і вышуквалі хоць мізэр здыхляціны, таму жывы чужынец для іх, які заўтра таксама адыйдзе на той свет, - залаты варыант.

- Дзе нашы айчынныя птушкі? - замітусішся ты. - Куды дзелася наша прыгажосць?! Адкуль вы наляцелі, ваши асобіны раней у Менску абіталі толькі на Усходніх міглках?

- Твае птушкі, таварыш, цю-цию-цию на Варкуцию! Кар-кар-кар! Досьць іхніх песняў, ужо абрыйдлі! Будзеш шмат пытаяць - пойдзеш услед за імі! Туды, на Вар-ку-цию! Кар-кар-кар!

Чорны груган з адтапыранымі вялізнымі лапішчамі спікруе над тобой, стараючыся ўчапіцца доўгімі кіпцірамі ў макушку і вырваць кавалак свяжаніны, але цябе паратуе Бог і ты паспееш ухіліцца. Тады драпежнік прысядзе на самую ніжнюю галіну сухой яблыні, нахахліцца і зачрычыць як можна мацней, дэмантруючы ўладу і слу на гэтай зямлі.

- Больш сваіх нябесных песняроў, піжон, тут не ўбачыш, не завывай суслікам і вытры смаркачы. А што да гарадзішча... Час мянінецца, варта прывыкнуць, перш мы сапраўды жылі на Усходнім пагоście, але твайм нябожчыкам стала цесна, і таму рэгён пашырылі, мы тэр-ры-тор-рыю занялі далей на заход і зараз пад валатоўкамі ўся ваша зямля. Кар-кар-кар.

- А мая мова?

- Твая родная мова? Кар-кар-кар! Бэйбус, ты маеш мазгі?! Пусты чурбан, хочыш надаць жыцця даўно сканаўшаму нябожчыку? Толькі не віні ў гэтым мяне. Яе няма, ты ж сам некалі яе прадаў і ад яе адкараскаўся, як непатрэбны! Кар-кар-кар! Не пратэстуй і маўкліва пагадзіся з такім становішчам, запомні гэта і запіши сабе на ілбе! Тут цяпер мы кіруем... Ха-ха-ха...

- Каму я такі трэба,

чужы,

адзінокі

і

пакінуты,

о

Божа?

- У адчаї залемантуеты, але гэта напомніць адчайны крик адзінокага блудніка ў мёртвай пустыні, якому наканавана спатакаць найдзічайшы смерч, адчуўшы, як гарачы пясок з шалёнай хуткасцю густа залеплівае вочы і вушы, твар і гарляк. А пасля пустэльнік удушыцца і бяссільна зваліца з ног пад радасныя крыкі кінахвастовых арлоў, што шукаюць здыхляценіу.

**Вячаслаў Лапцік,
Менск**

Да ведама.

Гэтае эсэ я напісаў за два гады да выхаду рамана "Мова" Віктара Марціновіча, аднаго з самых маленавітых і глыбокіх празаікаў сучаснай Беларусі. Тоеснасць наших фумак і перажыткаў свеодчыць аб тым, што гэтая тэма не пакідае абыякавы па-сапраўднаму шчырых і разважлівых беларусаў.

Родная мова, духоўны і гістарычны традыціі становіцца надзеіным падмуркам не толькі ў культуры, але і ў медыцыне. Прыемна гэта адчуць, знаходзічысь ў камфортным кабінеле стоматолага, калі доктарка, гаворачы прыемныя слова па-беларуску, напрактикаванымі рухамі ставіць пломбу, а з дынамікай ў гэты час лъеца любімая мелодыя беларускага выкананіцца.

Такая незвычайная стоматалагічная лякарня "Глорыя" з беларускай мовай абслугоўвання дзейнічае ў Менску ў мікрараёне Малінаўка па вуліцы Ясеніна, 6. У ёй працујуць лекары з 1-шай і вышэйшай катэгорый, у тым ліку - два кандыдаты медыцынскіх навук, адзін з іх - дацэнт. Абсталяванне ў клініцы - на су-

частным еўрапейскім узроўні, з найлепшымі матэрыяламі, кочты - дэмакратычныя. Наведвалінікі, якія карыстаюцца роднай мовай, атрымліваюць зніжку ў 5%.

Жыхары Малінаўкі са шматлікіх стоматалагічных установаў раёна могуць выбраць сабе на ілбе! Тут цяпер мы кіруем... Ха-ха-ха...

Клінікай кіруе дырэктар кампаніі ТАА "ФРА-МІЛ" спадар Францішак Жылка. Кампанія існуе ўжо 20 гадоў і аказвае стоматалагічныя паслугі. Лякарня працуе ў новым шматпавярховым будынку па вул. Ясеніна з 2016 года.

- Шыльды і прайскруант у нас заўсёды былі беларускімі, - кажа спадар Францішак. - Размаўляць з кліентамі па-свойску мы началі з 2016 года. Адміністраторы гаворачы з наведвалінікамі і вядуць дакументацыю на роднай мове.

Мы перавялі медыцынскія карткі на беларускую мову. Вопыты спецыяліст з БДМУ-Аленія Аляксандраўна Клюй, кандыдат медыцынскіх навук, сумішчае тэрорыю выкладання ў медуніверсітэце з практикай лячэння пацыентаў.

- Беларускамунасць прысутнічала ў нас з самага пачатку заснавання кампаніі, - працягвае аповед кіраўнік у

леўскім падчас адкрыція мала-чарні. На іншым здымку - вадзяны млын у аграгарадку Жо-дзішкі.

У 2003 годзе Францішак Баляслававіч выправіўся ў падарожжа па раці Віліі, прытоку Нёмана, са сваім аднадумцам Аляксандрам Касцючэнкам, пакліаўшы ў лодку прыпасы і прылады. Сябры любаваліся берагамі, плававамі і затокамі ракі, бліжэйшымі крыніцамі і старыцамі.

У выніку ў выдавецтве "Мон літара" ў 2012 годзе выйшла яго кніга краязнаўчых нарысаў "Вілія вачымы вандроўніка", дзе ён апісаў срэбную прыгажуню Вілію, якая звілістай стужкай прасціраеца на 510 кіламетраў. Аўтар узгадаў пра ўсю разнастайнасць рыбы, якая вадзілася ў рацэ:

шчупакоў і акунёў, плотак і налімаў, бялугаў і жэрхахаў, даўчытчу адчуць крышталічную вадзіцу і залаты пясок, па якім гарэзліва бегаюць сонечныя блікі, апісаў лугі, багатыя лекавымі раслінамі і кветкамі.

Вандроўнік распавяў пра маёнтак Міхала Клеафаса Агінскага, што стаяў у Залессі недалёка ад Віліі, спыніўся на гісторыі Смаргонскага пера-

возу і найбольш цікава распавяў пра гісторыю Жодзішак, якім у 1774 годзе каралём Станіславам Аўгустам Панятоўскім было нададзена Магдэбургскае права. Напісаў Францішак Жылка ў сваёй кнізе пра касцёл на абрывістым беразе

На здымках:

- Стоматалагічная лякарня "Глорыя" ў Малінаўцы;
- Францішак Жылка і адміністратор Крысціна Жалтоўскі;
- Дактары вядуць медынскую дакументацыю па-беларуску.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

Гораду-герою ў хвіліну прызнання

Святочная вечарына, прысвечаная 951 годавіне з дня заснавання Менска, адбылася 16 верасня ў бібліятэцы імя А. Міцкевіча Чырвонага касцёла. У ёй узяла ўдзел навуковая і творчая інтэлігенцыя горада, сябры грамадскіх арганізацый, прадстаўнікі касцельных рухаў і супольнасцяў, чытачы бібліятэкі. Госці імпрэзы пазнаёміліся з фотавыставай Міхаіла Крыжаноўскага "Такой я бачу Беларусь" і кніжнай выставай пра вялікіх асобаў, якія жылі і дзеянічалі ў Менску. На вечарыне прагучала жывая свядчанні з гісторыі горада, сустрэчу аздобілі выдатныя музычныя творы беларускай і сусветнай класікі.

З уступным словам да гасцей зварнуўся ксёндз-прабашч Уладыслаў Завальнюк.

- Будуючы нашу святыню, фундатар касцёла Эдвард Вайніловіч хадеў, каб на франтоне над горадам як знак абароны захоўваўся герб з выявай Маці Божай у атачэнні анёлаў. Ён быў вялікім захавальнікам гісторыі, архівістам, следапытам. У яго бібліятэцы і архівах захоўваліся дакументы пра ўвесе род Вайніловічаў за 500 гадоў.

Сёння нам адкрываюцца новыя далаўгіды таксама праз асобу Францішка Скарыны. Мы адкрываем новую стронку яго дзейнасці, не толькі як перакладчыка, філосафа, доктара медыцыны, але і як верніка. Ён прысвяціў Бібліі ўсё сваё жыццё, каб мы, нашчадкі атрымалі гэтае светло не толькі для развіція інтэлекту, але і для развіція душы. Праз прадмовы і пасляслоўі мы адкрываем веліч яго духу. З дабраслаўленнямі мітрапаліта Тадэвуша і адабрэннямі братоў праваслаўных мы атрымалі з Беластока пераклады прадмоваў і пасляслоўяў на іншыя мовы, у тым ліку, італьянскую, каб падаць на Кангрэс, Кангрэсацію па справах святых, каб вывучаці яго дзейнасць не толькі як навукоўца, але і як хрысціяніна, і каб ён быў прызначаны слугом Божым, як і Эдвард Вайніловіч.

Тады пра Скарыну будуть гаварыць не толькі на Беларусі, але і на ўсім свеце, на ўсіх кантынентах, на ўсіх храмах і базыліках! Калі Усяленскі сабор прызнае, што Францішак Скарына быў годным хрысціянінам і пранес свято праз усё жыццё. І мы адчуваем гэта, бо прайшло 500 гадоў, а веліч яго подзвігу толькі раскрываеца. Жадаю ўсім жыхарам Менска любові Божай і апекі Багародзіцы над дамамі і сем'ямі, і над усёй нашай краінай!

У цэплы нядзельны вечар лірычную праграму для гасцей падрыхтавалі навучанцы музичнай школы № 6 з педагогамі і кампазітарам Вольгай Воінскай. Песню "Мой родны кут, як ты мне мілы" выканала падакампанемент В. Воінскай вучаніца музичнай школы мастацтваў Валерыя Слінка.

Педагог Віталій Бурцева прадставіла сваіх вучняў: Максіма Лембейскага, Валірью Слінку і Юрыя Няхая, якія выканалі папулярныя класічныя творы.

Акцёр тэатра "Зніч", вядучы майстар сцэны Мікалай Мікалаевіч Лявончык з імпэтам прадэкламаваў урэчкі з вершаванага рамана Ніла Гілевіча "Родныя дзеці", у якіх прагучала тэма прыгажосці роднай зямлі.

Перад гасцямі выступ-

пілі лаўрэаты Міжнародных конкурсаў саліст Белдзяржфілармоніі Аляксандр Музыкантаваў і салістка Нацыянальнага аркестра эстраднай і сімфанічнай музыки Таццяна Глазунова.

Вядовец вечарыны Уладыслаў Трыпуз нагадаў прысутным, што ў гады ваенна-ліхалецця Чырвонага касцёла дзейнічала. У страшныя часы людзі малілі ў святыні аб вызваленні ад фашисты і ўдзельнічалі ў падпольных групах, якія наносілі значную шкоду нямецкім уладам падчас акупацыі. Песню з кінафільма "Гадзіннік спыніўся апоўнчы", у аснове сюжэту якога ляжала аперцыя ў Менску па ліквідацыі Вільгельма Куба, выканалі магістр музыкалогіі, арганіст касцёла Андрэй Міхневіч.

Выдатніца народнай асветы, выкладчыца беларускай літаратуры Валянціна Кацлаўна Раманівіч выступіла з успамінамі пра ваенныя часы. Старэйшая жыхарка горада распавяла пра вядомых і невядомых герояў абароны і вызваленія Менска.

- Наш горад у 1944 годзе ляжал у руінах. Нашы вуліцы носяць імёны знакамітых франтавікоў. Першым уварваўся ў Менск Фролікаў, камандзір танкавай брыгады, герой

Савецкага Саюза. А хто ж быў апошнім, хто пакінуў Менск у 1941-ым? У кнізе "Вогнены танк" Пампяя Беразінка ёсць такі герой Дмитрый Іванавіч Малько. Мне асабіста прыходзілася сустракаць яго з маймі вучнямі і хочацца, каб памяць пра такіх людзей захавалася.

З чытаннем вершаў, прысвечаных Менску, выступілі педагог Людміла Сяргей, сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі Таіса Іванаўна Трафімава і пээтика Ядвіга Рай. Яны склалі трапляткі радкі, каб ус-

лавіць любімы горад.

"Найсветлай Божай
таямніцай
трывае нас сваім святылом.
Непераможны, герайчны,
ты маладзеши праз гады.
Табой на век мне ганарыца
і ўслыяльца цябе заўжды."

На экране прамільгнулі знаёмыя вуліцы і плошчы, праспекты і каналы, знакавыя забудовы і помнікі. Чытачы і гості бібліятэкі з прыемнасцю праглядзелі відэакліп "Мая стаўліца" відэааператора Васіля Кулікова з ўдзелам фатографа Міхаіла Крыжаноўскага. Вечарыну завершила песня Аляксандра Віслайскага на верш Рыгора Барадуліна "Маленне за Беларусь".

Супрацоўніцы бібліятэкі Галіна Фёдараўна і Ванда Браніславаўна запрасілі гасці да шчодрага стала з пірагамі і гарбагаты. За бяседай у коле творчых асобаў гаворка ішла пра музыку, мастацтва і духоўныя здабыткі сучасных літаратаў. Цыкл вечарын на бібліятэцы імя А. Міцкевіча будзе прадоўжаны цягам года.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.
1. Ксёндз-прабашч
Уладыслаў Завальнюк;
2. Малады флейтыст.

На ўсходзе Германіі адбыўся новы інцыдэнт з імігрантамі

Ва ўсходненімецкім горадзе Кётан (федэральная зямля Саксонія-Анхальт) у выніку вулічнага канфлікту з удзелам імігрантаў з Афганістана памёр 22-гадовы грамадзянін Германіі.

Інцыдэнт адбыўся ў мінулую нядзелю. На адной з дзіцячых пляцовак горада троє ўраджэнцаў Афганістана высвялялі са сваёй знаёмай, ад каго яна зачяжала. Да іх падышоў малады немец са сваім братам, які, як піша агенцтва DPA, быў вядомым у Кётане правым экстремістам. У выніку бойкі адзін з немцаў упаў на зямлю і пазней памёр у бальніцы.

Два аўганцы-удзельнікі канфлікту затрыманы. Адзін з іх падзраеца ў наянені небяспечных цялесных пашкоджанняў, другі - ва ўчыненні траўмы, якая прывяла да смерці. У той жа час, як паведамляе паліцыя, ускрыше паказала, што малады чалавек памёр ад сардечнай недастатковасці, а сцвярджэнні, што смерць наступіла з прычыны

Дэманстрацыя ў Кемніцы, організаваная крайне правымі арганізацыямі, 1 верасня 2018 г.

нанесеных яму ўдараў, пацверджання не знаходзяць.

Уечары ў нядзелю ў Кётане адбылася шматлюдная дэманстрацыя, ініцыяваная правымі групамі. Яна сабрала каля дзвюх з паловай тысяч жыхароў Кётана і нацыяналістуў, якія падалі ў Германіі запыт на статус уцекачоў. Яшчэ адзін чалавек знаходзіцца ў вышуку. У сувязі з злачынствам у горадзе адбыліся мітынгі і дэманстрацыі як супраць міграцыйнай палітыкі ўладаў, так і супраць ксенафобіі.

Прэм'ер-міністр федэральнай зямлі Саксонія-Ан-

хальт Райнар Хазалоф заявіў аб недапушчальнасці ператварэння Кётана ў "другі Кемніц". 26 жніўня ў саксонскім горадзе Кемніцы ў бойцы быў забіты 35-гадовы мужчына, паліція затрымала двух падазраваных у забойстве, якія падалі ў Германіі запыт на статус уцекачоў. Яшчэ адзін чалавек знаходзіцца ў вышуку. У сувязі з злачынствам у горадзе адбыліся мітынгі і дэманстрацыі як супраць міграцыйнай палітыкі ўладаў, так і супраць ксенафобіі.

Радыё Свабода.

У Лідзе грэка-католікі адзначылі парафіяльнае свята

У лідскай грэка-католіцкай парафіі святога Язэфата прайшлі ўрачыстасці з нагоды парафіяльнага свята. Гэты асяродак беларускай веры, паводле мовы набажэнстваў і культуры, запрасіў сяброў з грэка-каталіцкіх парафіяў Гародні, Менска, Полацка. Свой візіт на свята ажыццяў галава Беларускай грэка-католіцкай царквы, апостальскі візітар для беларусаў грэка-католікай архімандрит Сяргей Гаек. Парафіі споўнілася 24 гады. Час станаўлення гэтай лідской суполкі згадвае ксёндз Ігар Лашук, які некаторы час апекаваўся вернікамі.

- Ліда - гэта мае першыя крокі святарства, першыя месяцы святарства, якраз гэтая зямля, парафія, першы год святарства - заўсёды для мяне асаблівым чынам дарагое і прыемнае, бо тут я патрэбу ў святарстве адчуў у поўным сэнсе гэтага слова. У духоўным значэнні, але таксама ў фізічным. У духоўным значэнні - несці гэтася божае слова, а ў фізічным значэнні - як многа людзей патрабуе гэтага божага слова.

Айцец Андрэй Абламейка восем гадоў быў парахам

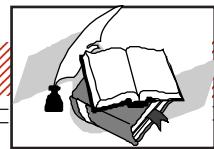
грэка-католіцкай суполкі ў Лідзе, а таксама памятае першую беларускую літургію, якую адслужыў там нябожчык айцец Ян Матусевіч. Паводле Андрэя Абламейкі, наўгұнасць таякі невялікай і моцнай суполкі, звязанай з узаемадапамагай, дае сэнс хрысціянству.

- Можам дапамагаць адзін аднаму, каб перажыць. Але паверце, што часы ў гісторыі нашай царквы быў розны: былі горшыя і лепшыя часы. Мы зараз з вамі нягоршыя часы перажывам. І мы маём патэнцыял, каб даваць яшчэ больш і больш пладоў, каб вера нашая перадавалася ў іншыя пакаленні, каб яна закаранілася ў жыццё нашых дзяцей. Гэта вельмі важна.

Пасля акафісту сялага Язэфата, Боскай літургії парафіяне паўдзельнічалі ў конкурсе выпечкі, а таксама ў пасадцы піхты ў двары парафіі.

Якуб Сушынскі,
Беларуское Радыё Рацый.
Фота аўтара.

Прэзентацыя газеты “Наша слова” ў Менску

27 жніўня рэдактар газеты “Наша слова” Станіслаў Суднік прэзентаўаў у сядзібе ТБМ газету “Наша слова” ў папяровым варыянце і яе новую электронную версію.

Сябрам Сакратарыяту ТБМ і ўсім прысутным, а іх было нямало, рэдактарам і распрацоўшчыкамі была прадстаўлена ў tym ліку новая версія сайта газеты “Наша слова” (“Наша слова - штодзень”, nslowa.by), якая можа пры патрэбе ператварыцца ў самастойнае электроннае выданне.

Паказана структура сайта, высушаны заўвагі і пажаданні.

Нагрузка на рэдакцыю “Нашага слова” ўзрастает, але і

інфармацыйная плынь ТБМ таксама ўзрастает. Нават калі на першым этапе і будзе пэўны працэнт перапостаў або перадрукаў, то гэта будзе шырокая

тэматычная падборка матэрыялаў на карысць беларускай мовы і Беларушчыны наогул, што вельмі важна.

Яраслаў Грынкевіч.

“Гістарычнае школа” з Алегам Трусавым

У менскай сядзібе Таварыства беларускай мовы працягваецца цыкл лекцый гісторыка, археолага Алега Трусава. 10 верасня гаворка ішла пра ваколіцы Наваградка.

- Вы ведаеце, Наваградак далёка ад Нёмана. А Любча стаіць на беразе. Там узінкла мястечка, вельмі стары, і хутчэй за ўсё там і быў порт Наваградка, калі ён быў сталіцай ВКЛ. Туды прывозілі тавары, там разгружалі, а потым ужо па сушы везлі. І вось там у 16 стагоддзі мясцовыя феадалы Кішкі збуда-

валі цагляны замак, некалькі вежаў і палац у стылі пераходным.

Ваколіцы

Наваградка багатыя і на іншыя знакамітыя месцы. А гістарычнае Наваградчына - гэта запаведнік нашай мінуўшчыны, што да помнікаў архітэктуры, што да знакамітых постаянью нашай гісторы.

*Максім
Каўняровіч,
Беларуское Радыё
Радыё, Менск.*

“Наша слова - штодзень” nslowa.by

“Наша слова - штодзень” (nslowa.by) - электронная версія газеты “Наша слова”, распрацаваная ў парадку выканання рашэння апошняга з'езда ТБМ.

Пакуль што электронная версія мае статус сайта папяровай газеты “Наша слова”, але ў любы момант можа быць зарэгістравана як самастойнае выданне.

На сёння сайт знаходзіцца ў рэжыме тэставага працягуну, інтэнсіўнасць якога пакуль не надта высокая, але ўжо сёння можна бачыць, як гэта будзе выглядаць.

Разам з tym становіцца ўсё больш зразумелым, што адмаяцца ад папяровай версіі нельга ні ў якім разе.

Цэльнасць інфармацыі пра дзейнасць ТБМ, пра стан

беларускай мовы мы сёння можам забяспечыць толькі пры існаванні паянавартаснай папяровай версіі.

ПДФ-версія паянавартаснага выдання таксама выстаўляецца на саіце, але з затрымкай на тыдзень.

Мы імкнёмся ісці ў ногу з часам, але не хочам траціць нічога з набытага.

Станіслаў Суднік.

Калі за адраджэнне мовы, читай, спадарства, “Наша слова”!

Шаноўныя сябры, заканчваецца падпіска на чацвёрты квартал 2018 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на ст. 62. Цана не змянілася. У 2018 годзе мы працягваем выходіць на васьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у tym ліку і адрознымі ад пазыцыі рэдакціі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знайдзяце на старонках іншых выданніў. Мы не стараемся навязваць чытчу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

РП - 1	Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь											
	АБАНЕМЕНТ на газету часопіс 63865 індэкс выдання											
НАША СЛОВА (назва выдання)												
Колькасць камплектаў 1												
На 2018 год па месяцах:												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Каму (прозвішча, ініцыялы)												
Куды (адрас)												
(паштовы індэкс)												
ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА												
на газету часопіс												
індэкс выдання												
НАША СЛОВА (назва выдання)												
Кошт падпіскі перадрасоўкі 6,09 руб. руб. Колькасць камплектаў 1												
На 2018 год па месяцах:												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Каму (прозвішча, ініцыялы)												
Куды (адрас)												
(паштовы індэкс)												

Да 155-годдзя паўстання 1863 г.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Пасля варшаўскіх выступленняў¹⁷² адбылася змена ў жыцці Кайдан. Дом Міхала стаўся пунктом для паразумення ваколіцы. Касцялкоўскі штаб раз часцей і на даўжэй выязджаў. Шылінг і Канстанцін Далеўскі закладвалі штораз даљшыя кругі ў сваіх вандруйках па вёсках. Кс. Мацкевіч становіцца штораз больш частым гостем у Міхала. 30 ліпеня/11 жніўня 1862 года выпадкова ў першы раз сустрэўся ён з Серакоўскім у Беркмана ў дзень шлюбу Зыгмунта з Апалоніяй Далеўскай.

Міхал Беркман цалкам адпавядáў пасадзе, якую займаў. Ціхі, прости, спілы ў ацэнках сябе, заўсёды адсоўваўся ў цену, каб не звяртаць на сябе ўвагі. Таму ён быў сапраўды карысны агулу. Быў усебакова адукаваным і інтэлектуальным чалавекам. Здольны матэматык, прыродазнаўец, музыка, паэт, удачлівы і дасціпны імправізатор у розных акалічнасцях. У часе свайго побыту ў Вільні на таварыскіх сходах увізываўся ў спрэчкі з нашым любімым, натхнёным Людвікам Сыракомлем. Той быў заўсёды мілым, дасціпным і сардечным, калі Міхал умееў быць з'едлівым, але тая рэзкасць заўсёды была скіравана ў бок тых, каго не шанаваў. У такіх выпадках таварыства з асцярогай гляздзела на два агэньчыкі, што загараліся ў яго вачах. Быў музыкам немалой сілы на віяланчэлі і скрыпках, няраз дапамагаў Манюшку ў падборы галасоў у музычных і вакальных калектывах.

Пасля выбуху паўстання Міхал, зволнены ўладамі з Кайданаўскай гімназіі, быў прызначаны Літ[оўскім] аддзелам камісарам у Коўні. Выконваў гэтыя абавязкі пад імем Юліяна Далеўскага, якога пазней так пільна шукаў Мураўёў. У гэты час жонка Юлія была невымерна карыснай па-

Олія з Далеўскіх Беркман, у пэўныя моманты паўстанкі каміsar Коўні Юліян Далеўскі, так і не знайдзены Мураўёвым

мочніцай мужу. Праз два гады хадзіла тых бедных польскіх музыкаў і сваякоў.

У гады зняволення ў Коўні Міхал быў для сваіх таварышаў сапраўднай утешай у смутку і неспакоі. Арганізоўваў харавыя спевы на польскія матывы або канцэрты пры дапамозе грэбеняў, пер'ю і саломак і да т.п. інструменту. У такіх хвілі ўся адміністрацыя вязніцы збралася ў калідорах, і нават камендант з сям'ёй і з гасцініцамі сваімі прыходзіў паслу-

хадзі зняволены, уканцы са сланыя ў Вятку¹⁷³.

Такога роду забавы былі невядомымі ў турэмных мурах Вільні.

З Вяткі Міхал быў пераселены ў Самару¹⁷⁴, дзе заробляў на ўтриманне сваё і жонкі, працуючы ў статыстычным бюро Самарскай губерні пры губернатары Абухове, калегу Зыгмунту. Пасля абвешчанага маніфеста яму дазволілі, а хутчэй загадалі, пасяліцца ў Карапеўстве Польскім без

права затрымання хоць бы на пару гадзін на Літве.

Камітэт дапамогі, арганізаваны ў Варшаве, начальник якога стаялі: сібірскі Стэфан Добрыч, Ігнацы Бараноўскі, Еніке, Матильда Натансон (Гадэбская), Ружа Сабаньская, жонка Генрыка Краеўскага (дачка эмігранта Лявіцкага, стала жыла з сям'ёй Міцкевіча, да часу вяртання ў Край), жонка Цэльса Лявіцкага, Аляксандра Карвоўская і шмат іншых. Камітэт клапаціўся, каб прыбываўшая рэшта (прайшло 22000 чалавек) [атрымала] часовае ўтриманне і жылле, пакуль знойдзе сабе адпаведны занятак па гарадах або ў сём'ях па вёсках.

Сям'я наша лічылася шчаслівай, бо магла разлічваць на ўласныя працэны, рэгулярна прысыланыя па 50 рублёў штomesiac. Перад агульнай наядой і нэндзяў квота гэтага адносілася да ўмоў дастатковых. Беркман меў на Вялікай вуліцы ў Вільні невялікі дом каля Петрашкевіча (які аcaleў адукації). Прададзены за 10 тысяч, даў яму спілы працэны. Для здабычы сродкаў для жыцця Міхад даваў урокі ў прыватных дамах спачатку па сорак грошаў за гадзіну, а хадзіў з Наваліпія на Вясковую. Калі яму супольнікі па ўтрыманні паказвалі бязмэтавасць такой працы, адказваў: “Мяне тут ніхто не ведае, жаданне большай платы за маю працу было бы выцягваннем рукі па міласціну, бо тутэйшая супольнасць ведае адно толькі, што я маю патрэбу, а не ведае, што я ўмею, калі мяне спазнаюць, самі ацяняюць, ці праца мая вартая больш за 20 капеек”.

Першыя урокі былі ў пані Вайсенгоф, дзякуючы яе рэкамендацыям - урокі ў Сабаньскіх, Лесераў, Блоха, якія аплачваліся па 3 рублі за гадзіну. Праз некалькі гадоў атрымала месца ў Тэхнічнай школе Варшавскай-Венской чыгункі¹⁷⁵.

З-за паважнага веку мусіў яе пакінуць. Жонка Юлія памерла ў першыя часы пасля прыбыцця ў Варшаву. Сёння Міхал Беркман - стары, хворы, бездапаможны, дагарае ў Скярнсвічах пад апекай роднага брата Юзафа Беркмана, утрымліваеца на малы працэнт у 480 рублёў штогодава.

Пакуль яму хапала сілі здароўя ў добрай і злой долі быў грамадству карысным, шляхетным, дзеіным, няжыўм (таму не нажыў капіталу), любчым працу.

Дэйтель адносна Шылінга.

Партыя руху распачала паўстанне на Літве, да яе ліку належалі Шылінг (гарачы патрыёт, адданы бедным, хворым, не толькі лячыў, а часта падтрымліваў уласным грошам бедныя сем'і). Сфармаваў малы аддзел, які пазней пасля пры-

Апалонія з Далеўскіх Серакоўская

Успаміны

Ведаю толькі з данясенняў рапортую, што быў у ліку аддзелаў, пакінутых па паветах. Па зыці ўзаймаў у ваколіцах Кайдан. Нагнаны Ганецкім, ранены ў бітве, упаў з каня, нага засталася ў стрэмені. Верхавы конь са стайні М[ар'яна] Чапскага, панес няшчаснага, цягнучы і расшарпваючы цела аб парканы, разбіваючы аба каменні, з парашткамі забітага ўскочкы ў стайню.

[Пра Зыгмунта Серакоўскага]

Дэйтель і цэльны абзапы, якія адносяцца да гадоў, працедзеных Зыгмунтам Серакоўскім у арыштанцікі ротах узятых з успамінаў Браніслава Залескага і Браніслава Люткевіча¹⁷⁷.

Зыгмунт Серакоўскі нарадзіўся 19/31 мая 1827 года¹⁷⁸ на Валыні, у павеце Луцкім у сям'і Ігнацыя і Фартунаты з Мараўскіх Серакоўскіх.

Продкі яго на працягу многіх пакаленняў служылі бацькаўшчыне, а адзін з іх Ян, кашталян бельскі, быў амбасадаром Рэчы Паспалітай у Турцыі. У выніку смутных падзеяў у сям'і і Край радавы маёнтак скурчыўся настолькі, што ўжо бацька Зыгмунта мусіў арандаваць замлю найперш у Луцкім павеце, а потым на Украіне ў ваколіцах Умані¹⁷⁹, дзе таксама арганізоўваў у 1831 годзе паўстанцкія гуфцы, якія аддаў пад краінніцтва генерала Колышкі. Ігнацы спраўна змагаўся ў бітвах пад Даашавам¹⁸⁰ і Абадоўкай¹⁸¹. Загінуў пад Лятычавам¹⁸². У чатырохгадовага дзіцяці застаўся адзін толькі жывы ўспамін пра бацьку, было гэта апошніе развітанне.

У апошні вечар, калі бацька выбіраўся ў паўстанне, дзіцяці, не могучы заснунць, дамагалася, каб бацька ўласнаручна накрыў, паслухаў дзіцяці, прыкрыванаючи яго коўдрачкай, сказаў фразу, якую Зыгмунт не забыўся да смерці: “Спі цяпер, ад гэтага часу ўласнімі грудзымі цібце прыкрываць буду!”

З той памяццю рос сірат, а ўсё атачэнне пастаянна гаварыла яму пра бацькаўшчыну. У першыя гады пасля смерці мужа Фартуната Серакоўскага з тройкай дробных дзетак правяла пры сваёй маці, удаве па Віктары Мараўскім, таварышы Касцюшкі ў яго бітвах з маскоўцамі. Зыгмунт усё сваё жыццё ўспамінаў з чуласцю і пашанай гэтую святу жанчыну і вялікую патрыётку. Гэта яна прышчапіла ў сэрцы ўнука найвышэйшыя пачуцці, якімі ён вызначаўся на працягу жыцця.

У апошнім часе, калі бацька выбіраўся ў паўстанне, дзіцяці, не могучы заснунць, дамагалася, каб бацька ўласнаручна накрыў, паслухаў дзіцяці, прыкрыванаючи яго коўдрачкай, скозаў фразу, якую Зыгмунт не забыўся да смерці: “Спі цяпер, ад гэтага часу ўласнімі грудзымі цібце прыкрываць буду!”

З той памяццю рос сірат, а ўсё атачэнне пастаянна гаварыла яму пра бацькаўшчыну. У першыя гады пасля смерці мужа Фартуната Серакоўскага з тройкай дробных дзетак правяла пры сваёй маці, удаве па Віктары Мараўскім, таварышы Касцюшкі ў яго бітвах з маскоўцамі. Зыгмунт усё сваё жыццё ўспамінаў з чуласцю і пашанай гэтую святу жанчыну і вялікую патрыётку. Гэта яна прышчапіла ў сэрцы ўнука найвышэйшыя пачуцці, якімі ён вызначаўся на працягу жыцця.

Пасля яе смерці дзядзька Цэлермант прыгarnуў сіротаў¹⁸³, ваяр з-пад Гарохава і Астраленкі¹⁸⁴, абдулку рыцарскасць у душы хлапчыны. Пасля смерці дзядзькі маці з дачкой Марыяй пасяліліся пры сваяках у Карапеўстве Польскім, а Зыгмунт, пакінуты на ўласныя сілы, пракладваў сабе дарогу жыцця вялікімі здольнасцямі, уроджанай шляхетнасцю душы і працай. Галоўнымі рысамі яго харектару былі выключная хуткасць думкі, багатае ўяўленне, вялікія спа-

чуванні сэрца да людской нядолі і моцнай волі, што ў малым дзіцяці прайўлялася ўпартасцю, якую не ўдавалася зламаць, асабліва, калі вымавіў у такіх выпадках: “Эм”.

Апавядала маці пра сваё вялікое ўражанне з той нагоды, калі ўрад дзяцей палеглых паўстанцаў забіраў у вайсковыя карпусы¹⁸⁵.

Маці Зыгмунта для ацалення сына вырашила прадстаўніць яго ўраднікам, якія аб'язджалі з гэтай мэтай ваколіцы, як дзяўчынку. У прызначаны дзень прыбрала сынка ў сукенкі сястрычкі, перавязала светлыя валосікі блакітнай стужачкай і аб'язвіла яму, што на сёння ён будзе дачушкай Геленкай. Не згаджаўся. Просьбы і цукеркі не дапамагалі. Пасля доўгіх намаганняў у раздражненні сказаў: “Эм”. Маці, уражаная, старалася дзіцяці забавіць, каб забыў пра сваё няшчаснае, а сёння такое грознае “Эм”. Усе запябягні аказаліся марнімі. Калі чыноўнікі прыехалі, маці ўвяляла сынка, называючы яго Геленкай. Чыноўнікі падбігнулі яго ў пяро, каб запісаць у книгу. Бачачы тое, Зыгмусек у перакананні, што, калі запішуць, застанецца назаўсёды дзяўчынкай, падбег, гукаючы: “Я - сын, Зыгмунт Серакоўскі!”

Абурэнне чыноўнікаў на няўдзячнасці палякаў беднай маці ледзьве ўдалося залаходзіць ахвяраваннем рэштак пазасталай маёмысці.

Зыгмунт пачатковая на вучанне атрымоўваў у дому Уладзіслава Падгарадэцкага разам з яго сынам. Адтуду перайшоў у трэці клас жытомірскай гімназіі¹⁸⁶, якую закончыў як адзін з найлепшых вучняў.

У 1845 г. паступіў у Пецярбургскі ўніверсітэт¹⁸⁷. Выбраў гэты ўніверсітэт у на дзе, што ў ім застане найбольш сабранай моладзі з Польшчы і з Літвы. Памыліўся. Было яе там менш, чым у Маскве і ў Дэрпце, а і тая ў той час яшчэ неарганізаваная жыла, дзелячыся на групах: ад бацькоў землеўладальнікаў, не землеўладальнікаў, вышэйшых чыноўнікаў і моладзі, якія трymалася на ўласных сілах. Заможнейшыя рэдка наведвалі лекцыі, марнавалі час і гроши на жыццё гуляшчае і свавольнае. Патрыятычныя пачуцці ў большасці грунтаваліся на спевах польскіх песьнек і чытанні ў той час сурова забароненых уладамі Красінскага, Славацкага і Міцкевіча. Моладзь, якая абапіралася на ўласныя сілы (да гэтага ліку належала Агрызка) пільна наведвала лекцыі.

(Працяг у наст. нумары.)

¹⁷² У маніфестацыі ў Варшаве 27 лютага 1863 г. загінула 5 чалавек, а 8 красавіка звыш 200.

Ror. c. 167.

¹⁷³ Вятка (цяпер Кіраў), губернскі горад, калі 1500 км ад Пецярбурга. Беркманы знаходзіліся ў высылцы ў Макар'еве ў Кастрамскай губерні.

¹⁷⁴ Самара, губернскі горад на левым беразе Волгі пры ўпадзенні ракі Самary, звыш 1800 км ад Пецярбурга.

РАЗМОВА З ПЕРШЫМ ЧЫТАЧОМ

З нагоды кнігі С. Струменскага "Военачальнікі з Беларусі (XVIII - XX стст.)"

Распавёўшы аб военачальніках нашай зямлі, якія верай і праўдай служылі не проста розным дзяржавам, а служылі ВАЙНЕ, аўтар, на першы погляд, нечакана, а на самой справе заканамерна задаецца пытаннем: "Кamu патрэбна вайна?" (альбо "Хто хоча вайны?"). Што сама па сабе вайна? Які след войны пакінулі на нашым целе і ў нашай памяці, у нашай гісторыї?

Далей робіцца кароткі экспкурс у гісторыю ўдзелу ў войнах Радзіўскай імперыі і СССР, з якім было звязана наша супольнае жыццё з канца 18 ст. да 1991 г. Да і цяпер яшчэ не ўсё так адназначна... Падабраны цікавы матэрыял, які дазваляе паглядзець на наша становішча ў кантэксле сусветнай гісторыі.

Аўтар прымушае чытчика звярнуць увагу і на ролю генералаў і іншых ваеначальнікаў у войнах. Многія з іх вымушаны былі служыць іншым дзяржавам, а не сваёй, чаму? І што з гэтага атрымалася? А была б наша дзяржава (свая!), служылі б, безумоўна сваім інтарэсам.

Якой жа вайна была? Не ўсёды і не заўсёды аднолькавай. Якое месца генерала на вайне? Зразумела, ёсьць загад, трэба яго выканваць. Але як? І ці заўсёды такі загад законны, а тым больш гуманны? І ці можа ваенны загад быць наогул гуманным? А як наконт таго, каб берагчы салдат? Якімі былі лёсы гэтых ваеначальнікаў, калі ім удавалася (ці не) выканваць паставленыя задачы? І ці ўсё ад іх залежала? Як можна было выканаць загад і застасца чалавекам?

Чытчак у гэтай кнізе знайдзе адказы на гэтыя і іншыя пытанні. Акрамя таго, цікава, а як генералы ўпрыговілі на лёсы саміх уладаў, дзяржаў? Нам з дзяцінства ў школе даводзілі, што ёсьць войны спрадядлівия і неспрадядлівия, адна справа захопліваць чужыя землі, іншая - змагацца з ворагам за свабоду сваёй Радзімы. Наколькі справядлівымі былі войны Расіі, якія вяла пераважна па-за сваімі межамі, пашыраючыя сваю тэриторыю. Тут пад замес трапілі і мы таксама. Давайце прасочым, сапраўды, акрамя той жа Вялікай Айчыннай, напрыклад, колькі войн вяла вялікая дзяржава СССР за межамі, выканваючы г. зв. "інтэрнацыяналны" доўг? Нам жа гэта важна, бо мы былі часткай гэтай дзяржавы, мы былі ўцягнуты ў гэтыя падзеі і працэсы. А калі атрымалі сваю незалежную дзяржаву, важна вызначыць сваю пазицію (хто свой, а хто вораг), асабліва ва ўмовах новай "халоднай вайны", у якую ўступілі Расія і Захад пасля падзеі на Украіне ў 2014 г. Варта ўлічваць, што з таго і другога баку нарочычацца ўзброяенніна і ваенна прысутніцтва. Ці не варта ў гэтых умовах нам захоўваць нейтраплітэт? Чытчак знайдзе адказ і на гэтае пытанне, калі прачытае кнігу.

Сапраўды, бедная зямля Беларуская! Колькі ж ты і твой народ перажылі! І што такое вайна для нас, якія прыйшлі праз шматвойнай, разбурэннай, як нікі народ у Еўропе? Што такое вайна і для наших людзей, якія па-за межамі радзімы служылі іншым дзяржавам? Што такое вайна для беларусаў, якія страйці кожнага трэццяга ў апошній вайне? І ці хочам мы новай вайны?.. Скажу болей. Самай вялікай заслугай Рэспублікі Беларусь стала тое, што наши хлопцы больш не ваноць па-за межамі Радзімы. І гэта галоўнае. Для нас няма

больш Афганістану ды Сіры! Да і не прыйшло яшчэ дастаткова часу, каб мы ўпэўнена сталі на ногі. (Прыгадайма, што і цяпер яшчэ не маєм колькасці насельніцтва па стане на 1939 г.). Но што гэта такое 75 ці 100 год, якія прыйшлі з часоў Першай і Другой сусветных войн? Калі засталося столыкі "белых плям", а галоўнае маўлі. І вось тут варта задумацца. Трэба памяняць сваё стаўленне да вайны. Адня ставяцца да яе, як герайчнай (нават ура-патрыятычнай), другія жажуць абе трагічнасці (не перастуючы плакаць аба ахвярах), трэція - ужо не вedaюць (добра гэта ці дрэнна), што такое вайна, нават малая ўяўляюць і не цікавяцца вайной, а могілкі і костачкі непахаваных і праз дзесяцігоддзі застаюцца ляжаць недагледжанымі і неўшанаванымі...

Яшчэ паставіў бы пытанні: "Якімі былі войны раней? Якія жыны цяпер? І што будзе з намі, з нашым народам, калі зноў вайна? Як павядуць сябе простыя беларусы і генералы? Ці выйдзіміся мы з гэтага ўсяго? Ці ёсць у нас дастаткова сіл?" А сітуацыя вакол неадназначная. І галоўнае, наколькі мы самі ведаем, пры любой вайне бываюць вялікія страты і нейкія вынікі. Ці зможам мы адказаць на гэтыя пытанні! Но, калі і пачнеца, не дай Бог, вайна, не мы будзем яе ініцыятарамі.

Такім чынам, аўтар прымушае нас усіх задумацца над гэтымі проблемамі. Яго пасляслоўе - гэта моцны антываенны і гуманістычны маніфест. Дай Бог нам пачуць ўсё гэтае. Здаецца, гістарычны досвед ужо маем!

I я, як чытчак, цяпер шукаю адказы на паставленыя пытанні.

Я звярнуўся да аўтара гэтай кнігі Сымона Струменскага: "Ці атрымалася кніга такой, якай ён хацеў яе бачыць?" Атрымаў вось такі адказ.

- Я не збіраўся пісаць такую 300-старонковую кнігу. Думаў, што аблікуюся толькі паўтарастамі. А бачыце, што атрымалася. Пра некаторых генералаў і адміралаў я нават і не чуў раней. Так што для мяне гэта было папаўненне ведаў пра нашых землякоў генералаў, адміралаў і маршалаў. Кніга пісалася і дапаўнялася. Тройчы праходзіла праўку. Карэктара не было. За карэктара быў сам рэдактар Сымон Барыс, настаўнік Валера Варганава (яму я дзякую асабістам) і крыху дапамагаў магіз зямлячка з Вілейкі Вольга Коласава.

Кніга атрымалася лепшай, чым я хацеў, але я сёння ёй не задаволены, бо не ўсё ў яе трапіла. Пра царскіх военачальнікаў Комаровых (четырох братоў: Аляксандра, Змітра, Вісарыёна і Канстанціна Вісарыёнаўнічаў) з Віцебскай губерні, савецкіх генералаў Васіля Маргелава і Георгія Шпака я даведаўся, калі кніга была ўжо ў друкарні. А таму гэтай кнізе не расказано пра военачальнікаў Комаровых з дваран Віцебшчыны, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Балгарыі ад турэцкага панавання і амаль нічога не сказана пра камандуючых паветрана-дэсантыных войскаў СССР і Расійскай Федэрэцыі Васіля Маргелава і пра Георгія Шпака. Генерал армii Васіль Піліповіч Маргелав лічыўся ў СССР дэсантыкам № 1, якога называлі Басія. Георгій Іванавіч Шпак (нарадзіўся ў горадзе Асіповічы) быў камандуючым Ваенна-паветранымі войскамі Райскай Федэрэцыі (1996-2003 г.), потым губернатаром Радзінскай вобласці. Генерал-палкоўнік у адстаўцы, доктар педагогічных на-

Васіль Маргелав

Рыгор Дольнікаў

вук, прафесар.

- А болей нічога не прапусціў? Што варта было б яшчэ напісаць у гэтай кнізе?

- Зразумела, усяго ахапіць нельга, але сёння я шакадую, што ў гэтай кнізе няма чалавека-легенды, лётчыка-аса Рыгора Усцінавіча Дольніка (1923 - 1996), які нарадзіўся ў вёсцы Сахароўка Горашкага раёна. Гэта ён паслужыў прататыпам для апавядання Міхала Шолахава "Лёс чалавека" /"Судьба чалавека"/. Пасля быў зняты аднайменны кінафільм. Ён стаў першым беларусам, які заслужыў ганарове званне "Заслужаны ваенны лётчык СССР". Пра Дольніка, які прайшоў праз пекла нацысцкага палону, паваявашы ў партызанскім атрадзе, а пасля зноў ваяваў на амерыканскім самалёце "Аэракобра" і свой дзень нараджэння, калі яму было ўсяго 22 гады, адзначаў 8 мая 1945 года ў Берліне. А пасля быў высланы з Аўстрыі на востраў Сахалін на 8 гадоў. Высланы за тое, што толькі быў ў нямецкім палоне. Гэты лётчык са шчаслівым лёсам. Ён даслужыўся да генерал-палкоўніка, займаў пасаду намесніка камандуючага Ваенна-Паветранымі Сіламі СССР па кадрах у 1981-1987 гадах. Толькі праз 33 гады пасля яго ваенных подзвігў ён атрымаў званне Героя Савецкага Саюза.

Абараніў дысертарыю кандыдата гістарычных наукаў. А вось на ўвекавечненне яго памяці яму таксама не шануе. У кнігі "Памяць. Горашкі раён" ён не трапіў і ў мой зборнік военачальнікаў таксама, хоць матэрыял у мяне пра яго быў у майскіх архівах. Мяне памяць падвяла.

Вось такая атрымалася размова аўтара з першым чытчаком яго кнігі Варганавым.

**Валерый Варганав,
настаўнік-метадыст
Кармянскага раёна.**

Свята беларускага пісьменства ў Гародні

У Гародні прайшло Свята беларускага пісьменства, якое зладзіла Гародзенская епархія Праваслаўнай Царквы. У дзень на руінах Ніжняй Царквы прайшло чытанне акафіста "Найсалодкаму імю Ісуса Хрыста" аўтарства Францішка Скарыны. А ўвечар, у зале пры Пакроўскім Саборы, з малітвай і спевамі гімна "Магутны Божа" архірэйскім хорам пачалася цікавая музычна-асветніцкая імпрэза. Тэма "Свята беларускага пісьменства" і праца прыходу Сабора аказаліся ўзаемазвязанымі паміж сабою, кажа настаяцель храма айцец Георгій Рой:

- Тэма, прысвечаная

РДЦІЯ

РДЦІЯ

РДЦІЯ

РДЦІЯ

400-годдзю беларускага Буквара, мае для нас вельмі важнае значэнне. Адным са стваральнікаў гэтага Буквара меркавана быў прападобны Лявоніці Карповіч, Архімандрый Віленскі. Катэхічныя курсы пры нашым саборы носяць яго імя. Таму, калі мы даведаўся пра выхад гэтага факсіміле, такую цудоўную знаходку, то, канешне, мы адразу зацікавіліся.

Цэнтральным мерапрыемствам свята стала прэзентацыя першага вядомага ў свеце Буквара, які быў выдаўнены беларусамі. Прэзентаваль выдана сёлета факсіміле прыехаў з выступам Алеся Суша, прафесара, нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Ён расказаў ўдзельнікам свята пра акалічнасці адшукання Буквара ў адной прыватнай бібліятэцы Лондана. Агулам беларускі першы Буквар захаваўся ў двух асобніках і не ў Беларусі, а ў Даніі і Вялікабрытаніі. Кажа Алеся Суша:

- У выніку ні адзін з Буквароў, напрыклад, 17-га стагоддзя, у Беларусі не захаваўся. А іх было багаты. Іх мноства выдавалася і вельмі вялікімі тыражамі, у адрозненні ад навуковай ці нават акадэмічнай літаратуры. У Беларусі яны не захаваліся не таму, што іх нехта свядома знішчыў, праста таму, што іх зачыталі да дзірак. Але засталіся яны за мяжой, куды іх людзі ў свой час вывезлі.

Імпрэза была таксама аздобленая выступамі музыкаў і філатэлістичнай выставай калекцыянеры Лявона Карповіча з Лунны пад назвай "Біблейская гісторыя, ілюстраваная паштовымі маркамі".

Якуб Сушынскі,
Беларуское Радыё Рацыя,
Гародня. Фота аўтара.

У Лідзе пачнуць вучыць грэцкай мове

Авалодаць новай для нашага рэгіёна замежнай мовай можна будзе ў нядзельнай школе пры Свята-Міхайлаўскім саборы. Цяпер ідзе набор усіх ахвотнікаў.

Курс грэцкай будзе весці інакіні Аляксандра. Некаторы час назад яна прыбыла на Лідчыну з Палацкай Спаса-Ефрасіннеўскай абіцелі. Матухна Аляксандра скончыла багаслоўскі факультэт Афінскага дзяржаўнага ўніверсітэта і вольна валодае мовай.

Падрабязніці навучання і іншую інфармацыю можна даведацца ў Свята-Міхайлаўскім саборы.

Тадэяна Дудзіч.

Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі

16 верасня ў Мажайскім доме культуры Лідскага раёна прайшоў другі адкрыты рэгіянальны фестываль песеннага фальклору памяці Земавіта Фядэцкага "Цёплыя

філіял "Першамайскі Дом культуры";

7. Зміцер Сакалоў і Мікалай Сакалоўскі з філіяла "Бердаўскі культурна-дасугавы цэнтр".

14. Фальклорны гурт "Чараўніцы" філіяла "Мацвеўскі Дом культуры" ДУК "Ваўкаўскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

15. Фальклорнае ама-

Народны фальклорны гурт "Вяргіня"

19 ВЕРАСНЯ 2018 г.

Фальклорны гурт "Талер"

Зміцер Сакалоў і Мікалай Сакалоўскі

Фальклорны гурт "Чараўніцы"

вечары ...ды халодныя ранкі". Сёлетні склад удзельнікаў ура-жвае - 20 канкурсантаў з чатырох раёнаў Гарадзенскай вобласці:

1. Фальклорны ансамбль "Крыніца" (дзеци 9-13 гадоў) аддзела культурына-масавай і асветніцкай работы вёскі Бакшты ДУК "Іёўскі цэнтр культуры і вольнага часу";

2. Эльвіра Кепель з філіяла "Дзітвянскі Дом культуры";

3. Народны ансамбль бытавых інструментau "Каханачка" філіяла "Мажайкаўскі Дом культуры";

4. Наталля Шчалканова з аддзелу рамёстваў і традыцыйнай культуры г. Ліды;

5. Кацярына Каспорская і Алеся Ярунічава з філіяла "Ёдкаўскі Дом культуры";

6. Кацярына Папова з

8. Цімафей Кулеш з філіяла "Гудскі цэнтр творчасці і дасугу";

9. Вера Дзянішчык з філіяла "Ходараўскі Дом культуры";

10. Надзея Талашка з філіяла "Мацвеўскі Дом культуры" ГДУК "Ваўкаўскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

11. Фальклорны ансамбль "Весялуха" аддзела культурына-масавай і асветніцкай работы аграгарадка Ліпнішкі ДУК "Іёўскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

12. Фальклорнае ама-

тарскае аб'яднанне Вяртанне да вытоку" філіяла "Беліцкі Дом культуры";

13. Фальклорны гурт "Талер" аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры г. Ліды;

14. Фальклорны гурт "Вавярэск" філіяла "Ваверскі

тарскае аб'яднанне "Ульяніца" філіяла "Ганчарскі Дом культуры";

15. Бядуха Тарэса Браніславаўна, 1942 г.н. з філіяла "Мінойтаўскі культурна-дасугавы цэнтр";

16. Забалоцкая Ганна Андрэёўна (82 гады) з філіяла "Мацвеўскі дом культуры" ДУК "Ваўкаўскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

17. Ясюкайціс Тарэза Юзэфаўна з філіяла "Ваверскі Дом культуры";

18. Народны фальклорны гурт "Вяргіня" аддзела культуры і дасугу "Ракавіцкі Дом культуры" ДУК "Шчучынскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

19. Народны фальклорны гурт "Вяргіня" аддзела культуры і дасугу "Ракавіцкі Дом культуры" ДУК "Шчучынскі цэнтр культуры і народнай творчасці";

20. Фальклорны гурт "Вавярэск" філіяла "Ваверскі

Дом культуры".

Акрамя таго па-за конкурсам у фестывалі браў заслужаны фальклорны ансамбль "Гасцінец" з мястэчка Ракава Валожынскага раёна Менскай вобласці.

У большасці на фестывалі гучалі песні, запісаныя ў непасрэднай блізасці ад насельніцтва. Другое месца заняў фальклорны гурт "Чараўніцы" філіяла "Мацвеўскі Дом культуры" ДУК "Ваўкаўскі цэнтр культуры і народнай творчасці". Два трэція месцы засталіся на Лідчыне ў Зміцера Сакалова і Мікалая Сакалоўскага з філіяла "Бердаўскі культурна-дасугавы цэнтр" і фальклорнага гурта "Талер" аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры г. Ліды.

У журы конкурсу акрамя спецыялістаў-фальклорыстаў з Ліды і Гародні ўваходзіў і рэдактар газеты "Наша слова" Станіслаў Суднік.

Вызначыцца з пераможцам было вельмі няпроста, але сябры журы таксама былі не навікі і бачылі многіх удзельнікаў не першы раз, малі парашыць удзельнікаў не толькі паміж сабой, але і зрабіць рэтраперспектыву і парашыць сёняшнія выступленне з па-

пярэднімі, убачыць навізну ў рэпертуары і рост майсэрства.

У выніку першае месца аддалі Народнаму фальклорнаму гурту "Вяргіня" аддзела культуры і дасугу "Ракавіцкі Дом культуры" ДУК "Шчучынскі цэнтр культуры і народнай творчасці".

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі. Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

Удзельнікі фестывалю здобылі прызы і медалі.

цэнтр культуры і народнай творчасці" Г.М. Некраш. Акрамя ўсяго налёгка было знайсці спонсараў, але прызы, асабліва пераможцам, былі важкія, а за першае месца, як падняць.

Сярод прызоў быў і буклет, выдадзены рэдакцыяй газеты "Наша слова" па выніках леташняга фестывалю. Зборнік песень Земавіта Фядэцкага "Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі" пабачыў свет у 1992 годзе, і ў раёне было ўсяго некалькі асобнікаў зборніка, і вось выйшлі буклеты, якія ўключаюць у сябе ўесь зборнік Земавіта Фядэцкага. Бярыце і спявайце. Зборнік атрымалі ўсе удзельнікі фестывалю. Яны будуть у кожным доме культуры і ў кожнай бібліятэцы Лідскага раёна.

Фестываль стаў доказам любові кожнага ўдзельніка да народнай песні, да сваёй маленъкай радзімы, да Бацькаўшчыны, доказам таго, што мы пачалі вучыцца памятаць сваіх працоўных іх заслугі перад краінай і народам.

Яраслаў Грынкевіч.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камісія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 17.09.2018 г. у 17.00. Замова № 2493.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,03 руб., 3 мес.- 6,09 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.